

Tilburg University

Meervoudig stemmen

Frissen, P.H.A.

Published in:
Binnenlands bestuur

Publication date:
2011

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Frissen, P. H. A. (2011). Meervoudig stemmen. *Binnenlands bestuur*, 2011.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MEERVOUDIG STEMMEN

Als Nederlands staatsburger - dat ben ik nog steeds met ingehouden trots - mag ik volgende week weer eens gaan stemmen. Dat moet wel een groot voorrecht zijn, gelet op de beperkte frequentie dat ik dat recht mag uitoefenen. We kiezen slechts onze volksvertegenwoordigers en een enkele bestuurder: die van het waterschap. Met kiesrecht zijn Nederlandse burgers maar mondjesmaat bedeed. We zijn nog altijd een republiek van regenten met een gekroond staatshoofd. Door de tijden heen is de burger, net als overigens het staatshoofd, door de elite gewantrouwd. Vorst en volk waren elkaar goed gezind. Op dit broze evenwicht berustte de stabiliteit van de staat. Niet voor niets komt in onze Grondwet het woord burger niet voor, terwijl aan de koning en zijn ministers zesentwintig artikelen zijn gewijd. Het begrip democratie valt in het belangrijkste document van onze constitutionele orde evenmin aan te treffen.

Wie herinnert zich niet dat hoogtepunt in de democratische relatie tussen machthebbers en burgers: het referendum over de Europese Grondwet? De politieke klasse riep toen potentiële tegenstemmers zelfs op om thuis te blijven. Alleen het ja van de regering en een groot deel van de oppositie was kennelijk legitiem. Terwijl de diepere betekenis van een referendum nu juist is dat de machthebbers de keuze aan het volk laten. Alleen al daarom heb ik tegen gestemd.

Iets van de huiver voor democratie bij onze machthebbers kwam ook de laatste weken weer aan de oppervlakte bij de opstanden tegen de Arabische dictators. Natuurlijk, ik snap reaalpolitieke afwegingen. Sterker nog: in de buitenlandse politiek zijn die verstandiger dan al te moralistische keuzes. Daarom ook krijgen genoemde dictators al decennia meer of minder openlijk westerse steun. Als het volk dan luidkeels te kennen geeft ook wel eens van democratie te willen genieten, komen onze machthebbers zorgelijk verklaren dat de stabiliteit in het geding is. Stel dat het volk op fundamentalisten stemt. Ik weet ook wel dat buitenlandse politiek niet anders dan hypocriet kan zijn, maar zwijg dan in plaats van zo onverhuld de dubbele moraal te tonen. Dat het in Wilders' wereldbeeld samengaan van islam en democratiemens niet past, valt nog te begrijpen. Maar leg maar eens uit wat wij in Afghanistan te zoeken hebben, als op andere plekken stevig martelende regimes onze beste bondgenoten zijn. Democratie is

kennelijk goed voor ons, maar slecht voor de wereld. Als ik mag stemmen, grijp ik die kans dan ook enthousiast aan. Nu mag ik mijn provinciale vertegenwoordiger kiezen en indirect onze senatoren. Mijn stem is dus een meervoudige stem. Ik moet proberen mijn ideeën over de rol van de provincie, de betekenis van de Eerste Kamer en een oordeel over de zittende regering in één stem tot uitdrukking te brengen. Dat valt nog niet mee. Ik ben voor een zeer bescheiden rol van de provincie, terwijl veel provinciebestuurders de verzorgingsstaat willen heruitvinden. Ik ben voor een Eerste Kamer die met wijsheid en kracht *Chambre de réflexion* wil zijn, terwijl veel senatoren graag meeregeren. Ik waardeer de grote lijnen van het regeerakkoord, maar verafschuw de populistische symboliek die met het gedoogakkoord een grote plek in de politieke orde verwerft. Dat deel ik dan weer met de Majesteit.

Een eenduidige stemkeuze valt nauwelijks te bepalen. In andere landen kennen ze de subtiliteit van het meer-

Eenduidige keus valt nauwelijks te maken

voudig stemmen veel minder. Daar kan de burger met hetzelfde gemak twee stemmen uitbrengen. En om het feest van de democratie helemaal compleet te maken, doen ze er dan ook nog soms een paar referenda, en de keuze voor rechters, politiebazen en andere functionarissen bij. Dat vindt men hier ondenkbaar. Democratie is mooi, maar de burger moet toch vooral onderdaan blijven. Bestuurders kunnen maar beter worden benoemd of indirect gekozen. De burger is een risicofactor voor stabiel bestuur. Als men al voor een gekozen burgemeester is, dan toch om het eigen programma te kunnen uitvoeren, niet om de burger meer macht te geven. Misschien is de beste meervoudige stem wel een blanco stem. Maar die telt alleen mee om de opkomst te bepalen, dat klopt dan weer helemaal.

Paul Frissen is decaan en bestuursvoorzitter van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, hoogleraar bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg en lid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.